

BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINI INTELLEKTUAL RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ashurov Ramzidin Ramazonovich

Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti mustaqil tadqiqotchisi

Аннотация:

Maqolada o'quvchilarda intellektual rivojlanishtirishning psixologik xususiyatlari, o'quvchi shaxsining ijodiy va kreativ fikrlashga o'rgatish bilan bog'liq masalalar yuzasidan mulohaza yuritilgan. Qo'llanilgan metodikalarning emperik tahlili ham tadqiqot ishida qo'yilgan gipotezaning ilmiy asoslanganligidan darak beradi.

Калит so'zlar: intellekt, o'quvchi shaxsi, kreativ fikrlash, mental arifmetika, bilish jarayonlari.

Аннотация:

В статье рассматриваются психологические особенности интеллектуального развития школьников, вопросы, связанные с воспитанием личности школьника и творческого мышления. Эмпирический анализ использованных методов также указывает на научную основу выдвинутой в исследовательской работе гипотезы.

Ключевые слова: интеллект, личность студента, творческое мышление, счет в уме, познавательные процессы.

Abstract:

The article discusses the psychological characteristics of intellectual development in students, the issues related to the education of the student's personality and creative thinking. The empirical analysis of the used methods also indicates the scientific basis of the hypothesis put forward in the research work.

Keywords: intellect, student personality, creative thinking, mental arithmetic, cognitive processes.

Intellekt, insonning aqliy qobiliyatlari va ma'lumotlarini o'rganish, tahlil qilish, muammo yechish, yangiliklarni tushunish va boshqa bir qancha ishlarni bajarishga qodir bo'lishi bilan bog'liqdir. Bu, insonning o'zining o'ziga xos tajribasi va bilimlari yordamida muammolarni hal qilishga qodir bo'lishi bilan bog'liqdir.

Intellektning ko'p yonalari mavjud, shuningdek, bu ko'pincha insonning o'zining o'zini tahlil qilish va boshqa insonlarni tahlil qilish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Bu, insonning dunyoni ko'rish, tahlil qilish va uning hissiyotlarini ifodalash qobiliyatini oshiradi.

Intellektning o'ziga xos yondashuvlari mavjud bo'lib, ularning har biri insonning o'zining o'ziga xos xususiyatlarini ta'minlaydi. Masalan, matematik intellekti, insonning sonlarni va hisob-kitoblarni tahlil qilishga qodir bo'lishini ta'minlaydi. Til intellekti, insonning tilda ifodalash va tushuntirishga qodir bo'lishini ta'minlaydi. Kimyo intellekti, kimyoviy jarayonlarni tahlil qilish va o'rganishga qodir bo'lishini ta'minlaydi.

Intellektning kattaroq matni shunchaki, insonning dunyoni tahlil qilish, muammo yechish va uning hissiyotlarini ifodalash qobiliyatiga ega bo'lishi bilan bog'liqdir. Bu, insonning o'zining o'ziga xos qobiliyatlari va bilimlari yordamida muammolarni hal qilishga qodir bo'lishi bilan bog'liqdir.

O'quvchilar, intellektual rivojlanishlari uchun har kuni o'qish va o'rganish bilan birga, qayta ko'rish, tahlil qilish, kritik fikrlash, muhokama qilish va yaratuvchi fikrlash kabi ko'nikmalarini ham rivojlantirishi kerak. Bu ko'nikmalar ularning hayotda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarurdir.

Intellektual rivojlanishni yaxshi tashkil etilgan o'quv jarayonlari yordamida ham rivojlantirish mumkin. Bunday jarayonlarning o'ziga xos usullari va maqsadlari bor. Masalan, o'quvchilar uchun muammolarni hal qilish yoki yangi yechimlar izlash uchun maslahatlar beruvchi mentorlar bilan ishlash, o'zlashtirilgan darsliklar va mashg'ulotlar tayyorlash, o'quvchilarning o'zaro hamkorligini rivojlantirish uchun jamiyat bilan hamkorlik kabi usullar kiritilishi mumkin.

Biroq, o'quvchilarning intellektual rivojlanishiga yordam berish uchun, ularning o'zlarining o'zini tahlil qilish va o'zlashtirishni o'rganish talablari ham bor. Bu, ularning o'zlarining o'z o'qishlari va o'rganishlari orqali o'zlarining o'zlariga yondashishlari kerak.

O'quvchilarni intellektual rivojlantirish, ularning hayotda muvaffaqiyatga erishishlariga yordam beradi. Bu, ularning o'zlarining o'zini tahlil qilish, savolga

javob topish, muammolarni hal qilish va yangi yechimlar izlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Intellektning rivojlantirilishi insonning hayotida juda muhim ahamiyatga ega. Bu, insonning o'zining o'ziga xos qobiliyatlari va bilimlari yordamida muammolarni hal qilishga qodir bo'lishi va yangiliklarni tushunishga qodir bo'lishi bilan bog'liqdir.

Intellektning rivojlantirilishi uchun bir nechta usullar mavjud. Birinchi navbatda, inson o'zini o'qitish va o'rganishga bag'ishlangan vaqtni oshirishi kerak. Bu, kitob o'qish, kurslar va seminarlar o'tish yoki online ta'limlar olish shakllaridan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Ikkinchi navbatda, inson muammo yechish va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishi kerak. Bu, insonning muammolarni hal qilish uchun yangi usullar va yechimlar izlashi bilan bog'liqdir. Bu, insonning o'zining o'ziga xos tajribasini va bilimlarini oshiradi.

Uchinchi navbatda, inson o'zining o'zini tahlil qilish va boshqa insonlarni tahlil qilish qobiliyatini ham rivojlantirishi kerak. Bu, insonning dunyoni ko'rish va uning hissiyotlarini ifodalash qobiliyatini oshiradi.

Intellektning rivojlantirilishi insonning hayotida juda muhimdir. Bu, insonning dunyoni tahlil qilish, muammo yechish va uning hissiyotlarini ifodalash qobiliyatiga ega bo'lishini ta'minlaydi. Bu, insonning o'zining o'ziga xos qobiliyatlari va bilimlari yordamida muammolarni hal qilishga qodir bo'lishi bilan bog'liqdir.

Mental arifmetika mashg'ulotlari, bolalarning aqliy rivojlanishini ta'minlashning psixologik determinantlariga ko'ra juda foydali bo'ladi. Bu mashg'ulotlar, bolalarning o'zlarining o'zini tahlil qilish, muammolarni hal qilish va yangi yechim topish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Bolalar o'zlarining o'zini tahlil qilishni o'rganish orqali, o'zlarini va dunyoqarashlarini tushunishadi. Bu, ularning o'zlariga ishonch hissi yaratadi va o'zlarining o'zlarini rivojlantirish uchun motivatsiya qo'shadi.

Mental arifmetika mashg'ulotlari, muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu mashg'ulotlar, bolalarning muammolarni hal qilish uchun yechim topish va uning joriy holatida ishlatishni o'rganishga yordam beradi. Bu, ularning muammolarni hal qilishda ko'proq xursandlik hissi bilan qarashiga sabab bo'ladi.

Mental arifmetika mashg'ulotlari, yangi yechim topish qobiliyatini rivojlantirishga ham yordam beradi. Bu mashg'ulotlar, bolalarning yangi yechim topishda

kreativlikni rivojlantirishga yordam beradi. Bu, ularning o'zlarining o'ziga ishonch hissi bilan xarakterlanishi va o'zlarining yangi yechim topishda qulaylik bilan ishlay olganligini anglashiga yordam beradi.

Bularning barchasi birgalikda, mental arifmetika mashg'ulotlari, bolalarning aqliy rivojlanishini ta'minlash uchun juda foydali bo'ladi. Bu mashg'ulotlar, bolalarning o'zlarining o'zini tahlil qilish, muammolarni hal qilish va yangi yechim topish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu, ularning o'zlarining o'zlarini rivojlantirish uchun motivatsiya qo'shadi va ularning aqliy rivojlanishiga yordam beradi.

Mental arifmetika, bolalarning aqliy rivojlanishini ta'minlashda foydali bo'lgan bir qo'llanma sifatida ko'rinadi. Bu mashg'ulotlar, bolalarning matematikaga qiziqishini oshirish, o'zlarining o'zini tahlil qilish va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Olib borilgan tadqiqotlar mental arifmetika mashg'ulotlarining foydalarini ko'rsatgan. Misol uchun, bir tadqiqotda, 6-8 yoshdagi bolalar 10 haqiqiy misoldan iborat test topshirishdi. Testda, bir nechta sonlarni yig'ish va ayirish kerak bo'lgan misollar berilgan edi. Test natijalaridan, mental arifmetika mashg'ulotlaridan o'tgan bolalar, mashg'ulotlardan o'tmagan bolalarga nisbatan muammolarni hal qilishda yuqori darajada yaxshi natijalar ko'rsatdi.

Boshqa tadqiqotlar esa, mental arifmetika mashg'ulotlarining bolalarning kreativlik va tafakkur qobiliyatini oshirishga yordam berishi bilan bog'liq. Bir tadqiqotda, 7-11 yoshdagi bolalar matematikaga qiziqishni oshirish uchun mental arifmetika mashg'ulotlaridan foydalanishdi. Mashg'ulotlardan o'tgan bolalar, mashg'ulotlardan o'tmagan bolalarga nisbatan yangi yechim topish va muammolarni hal qilishda ko'proq kreativlik bilan ishlay olganligini ko'rsatdi.

Shuningdek, mental arifmetika mashg'ulotlari bolalarning o'zlarining o'zini tahlil qilish va o'zlarini rivojlantirish uchun motivatsiya qo'shishda ham foydali bo'ladi. Bir tadqiqotda, 7-11 yoshdagi bolalar matematikaga qiziqishni oshirish uchun mental arifmetika mashg'ulotlaridan foydalanishdi. Mashg'ulotlarda qatnashgan bolalar, mashg'ulotlarda qatnashmagan bolalarga nisbatan muammolarni hal qilishda ko'proq ishonch hissi bilan ishlay olganligini ko'rsatdi.

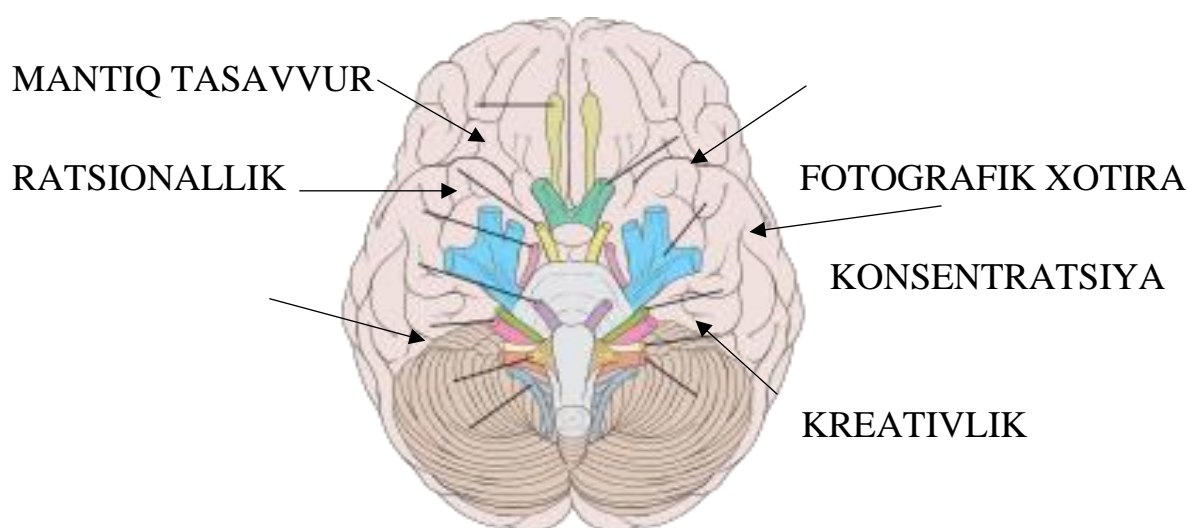
Bularning barchasi birgalikda, mental arifmetika mashg'ulotlari bolalarning aqliy rivojlanishini ta'minlash uchun foydali bo'ladi. Bu mashg'ulotlar, muammolarni hal qilish, yangi yechim topish va o'zlarining o'zini tahlil qilish qobiliyatini

rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, mental arifmetika mashg'ulotlari bolalarning kreativlik va tafakkur qobiliyatini oshirishda ham foydali bo'ladi.

Tadqiqotlar, mental arifmetika mashg'ulotlari bolalarning matematikaga qiziqishini oshirish, muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish, kreativlik va tafakkur qobiliyatini oshirishga, o'z - o'zini tahlil qilish va motivatsiya qo'shishda foydali bo'ldi. Bir tadqiqotda 7-11 yoshdagi bolalar test topshirishdi va mental arifmetika mashg'ulotlaridan o'tgan bolalar muammolarni hal qilishda, kreativlik bilan yuqori darajada yaxshi natijalar ko'rsatdi. Shuningdek, 7-11 yoshdagi bolalar motivatsiya qo'shish uchun mashg'ulotlardan foydalandi va ishonch hissi bilan muammolarni hal qilishda yaxshi natijalar ko'rsatdi.

Mental arifmetika mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda miyaning ikkita yarim sharning baravar ishlash funksiyasini ta'minlanishi.

Mental arifmetika mashg'ulotlari o'quvchilarda miyaning ikkala yarim sharlarini ishlashini ta'minlashini yuqoridagi rasmdan ko'rishimiz mumkin. Yuqoridagi tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatdiki, mental arifmetika foydali va samarali bo'lib, ushbu texnologiyani amalga oshirish haftasiga ikki soatdan to'rt soatgacha amalga oshiriladi. Shu bilan birga, samaradorlik bir necha oylik darslardan so'ng o'zini namoyon qiladi: (xotirasi, ayniqsa vizual va eshitish qobiliyati) sezilarli darajada yaxshilanadi, diqqat konsentratsiyasi oshadi. Ta'kidlash joizki, bolalardagi ushbu o'zgarishlar bizning tadqiqotlarimiz jarayonida ota-onalar tomonidan qayd etilgan. Shunga qaramay, biz mental arifmetikani o'rganayotgan o'quvchilarda nafaqat matematik profil, balki vizual va eshitish retseptorlarining konsentratsiyasi talab

qilinadigan gumanitar, ijodiy va texnik fanlarda ham intellektual taraqqiyotni rivojlantirishi mumkinligini ko'rishimiz mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. Багаутдинов, Р.Р. Ментальная арифметика. Знакомство / Р.Р. Багаутдинов, Р.И. Ганиев. – Москва: Изд-во Траст, 2017. – 98 с.
2. Добраца, В.П. Ментальная арифметика как средство подготовки к компрессивному обучению Электронный научный журнал Курского государственного университета. - 2019 - № 1 (49) - С. 209-213. Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=37165614>, свободный (дата обращения: 24.01.2020).
3. Клинберзина, Ю.С. Формирование умственных способностей в младшем школьном возрасте с помощью ментальной арифметики / Ю.С. Клинберзина // Инновационное развитие современной науки: проблемы, закономерности, перспективы: сб. статей. - Пенза, 2019. - С. 166-169.
4. Царев, С.А. К вопросу о педагогических ресурсах ментальной арифметики в подготовке детей к социальному взаимодействию / С.А. Царев, Р.Ш. Царева // Современные проблемы науки и образования. – 2018. - №4 - С. 4.
5. Ashurov R.R. Mental arifmetika mashg'ulotlari orqali bolalarda intellektual rivojlanishni ta'minlashning psixologik determinantlari Xalqaro ilmiy forum-2023
6. Ashurov R.R. Kichik maktab yoshidagi bolalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishda mental arifmetika mashg'ulotlarining o'ziga xos xususiyatlari Ilmiy tadqiqot va innovatsiya1(6), 79-84 bet.